

## Nr 50.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående brandskyddsanordningar i operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad; given Stockholms slott den 24 januari 1930.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,  
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,  
enligt Dess nådiga beslut:

**GUSTAF ADOLF.**

*Cl. Lindskog.*

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 januari 1930.*

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen statsrådet Lindskog anför härefter:

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel, hemställde jag under punkten 79, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående brandskyddsanordningar i operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad, för budgetåret 1930/1931 för ändamålet beräkna ett extra reservationsanslag av 72,000 kronor. Vad jag sålunda föreslagit blev av Kungl. Maj:t bifallet.

Sedan beredningen av ifrågavarande ärende numera blivit slutförd, anhåller jag att ånyo få anmäla detsamma för Kungl. Maj:t.

Enligt kontrakt den 28 februari 1908 mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena, samt kungl. teaterns aktiebolag å andra sidan, skall det yttre under-

Opera-  
byggnaden.

hållet av teaterbyggnaden bestridas av Kungl. Maj:t och kronan genom överintendentsämbetet (numera byggnadsstyrelsen).

Genom resolution den 15 juni 1927 har överståthållarämbetet efter framställning från brandchefen i Stockholm förelagt styrelsen för kungl. teatern att snarast möjligt och i varje fall före utgången av år 1930 vidtaga följande åtgärder mot eldfara inom teatern:

1. De å ömse sidor om skyddsridån befintliga väggarna av plåtbeklädd rabitz skola förstärkas mot elds inverkan i så måtto, att mellan plåt och vägg befintligt tomrum fyllas med värmeisolerande material av lämplig beskaffenhet.

2. De oskyddade järnkonstruktioner, som uppbära rabitzväggen ovanför skyddsridån, ävensom de stödande horisontala järnkonstruktionerna därstädes skola brandsäkert inklädas.

3. Skyddsridån skall å den mot scenen vettande sidan förses med vattenridå, utförd i huvudsaklig överensstämmelse med brandchefens uti skrivelse den 10 juni 1927 framställda förslag. Påsläppningskranar skola anordnas såväl utom som inom scenens omslutningsmurar.

Vid skiljemuren mellan salongs- och scenhusen uti kapprumskorridorerna å första radens sidor nu befintliga två brandposter skola förses med slangar och strålrör. De olika slangarnas längd bestämmes av brandchefen. Slangarna med tillhörande strålrör skola på lämpligaste sätt upphängas invid brandposterna ifråga.

4. Vidkommande de i skyddsridåns gejder befintliga vattenslangarna skall sådan anordning vidtagas, att vatten kan påsläppas slangarna först sedan skyddsridån *helt* nedfirats.

5. Över scenen varande rökluckor skola enligt brandchefens anvisning förses med anordningar för automatiskt öppnande.

För att underlätta avledande av rök från scenområdet skola ytterligare tre fönsteröppningar av lämplig storlek upptagas i övre delen av scenhusets yttervägg mot Kungsträdgården.

6. Efter samråd med brandchefen skall scenområdet förses med automatiskt brandalarmsystem, vilket skall vara förbundet med stadens brandtelegrafnät.

Rörande de omständigheter, som föranledde denna resolution, ber jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Styrelsen för kungl. teatern, som icke fann skäl föreligga att överklaga resolutionen, anförde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 november 1927, bland annat:

Då de ifrågavarande anordningarna dels direkt hänföra sig till operabyggnadens yttre, dels utgöra ändringar av måhända ej tillräckligt betryggande byggnadskonstruktioner jämte kompletteringar, beroende på nyare tiders fordringar i avseende på brandsäkerhet inom allmänna lokaler, kunna dessa arbeten ej vidtagas och bekostas av teatern.

Styrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes anbefalla byggnadsstyrelsen att låta upprätta kostnadsförslag för arbetena i fråga samt ställa medel till byggnadsstyrelsens förfogande för desammas utförande.

I anledning härav inhämtades byggnadsstyrelsens yttrande i ärendet. I skrivelse den 7 december 1927 anförde byggnadsstyrelsen:

Byggnadsstyrelsen har låtit upprätta en beräkning av kostnaderna för genomförande av de föreskrivna åtgärderna, enligt vilken beräkning nämnda kostnader skulle komma att uppgå till 74,000 kronor.

Beträffande den detaljerade kostnadsberäkningen hänvisar jag till handlingarna.

Vidare anförde byggnadsstyrelsen:

Beträffande arbetenas utförande får byggnadsstyrelsen framhålla, att på grund av arbetenas art och omfattning desamma ej kunna verkställas under en pågående speltermin, utan måste arbetena förläggas till teaterns sommarferier eller tiden den 1 juni—15 augusti. Arbetena å själva scenområdet böra dock helst vara avslutade redan omkring den 1 augusti. Med hänsyn till den korta tid, som årligen sålunda står till förfogande för arbetenas utförande, blir det nödvändigt att fördela arbetena på två år. Under det första året torde medhinnas arbeten för en kostnad av omkring 44,000 kronor, och skulle alltså under det senare året arbeten utföras för den återstående delen av kostnadssumman eller 30,000 kronor. Här ifrågakomna arbeten äro av den art, att kostnaden härför icke skall bestridas av till byggnadsstyrelsens förfogande ställda medel till byggnader och reparationer. Byggnadsstyrelsen får vidare framhålla, att de föreskrivna åtgärderna kräva så omfattande förberedande utredningar, att det är nödvändigt, att styrelsen minst fyra månader på förhand erhåller besked om arbetenas igångsättande.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte, med bifall till den av kungl. teaterns styrelse gjorda framställningen, ställa till byggnadsstyrelsens förfogande för här avsett ändamål ett belopp av 74,000 kronor, eventuellt fördelat på två år på sätt som förut angivits.

Sedermera har överstelöjtnanten P. A. Lindahl — vilken vid tiden för operabyggnadens uppförande fungerade såsom konstruktör av de tekniska anordningarna och kontrollant vid byggnadsarbetets utförande — i en till överståthållarämbetet ställd skrift föreslagit, att taket över teaterbyggnadens lanternin skulle höjas i enlighet med en vid skrivelsen fogad ritning, detta för att åstadkomma en ökning av arean på luftöppningarna i lanterninen. Taket över lanterninen skulle sålunda höjas cirka 0,7 meter med bibehållande av den nuvarande järnstommen och de befintliga jalousierna samt insättande av nya jalousier i det sålunda erhållna utrymmet. Härigenom skulle luftöppningarnas area ökas från cirka 15 kvadratmeter till 25 kvadratmeter eller lika med de horisontala rökluckornas inuti taket area. Enligt Lindahls mening skulle denna förändring, vilken beräknades draga en kostnad av 5,700 kronor, icke verka menligt på byggnadens arkitektur. För närmare kännedom om detta Lindahls förslag ber jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Överståthållarämbetet har över Lindahls förslag låtit höra brandchefen i

Stockholm ävensom berett styrelsen för kungl. teatern tillfälle att yttra sig i ämnet.

Brandchefen har därvid i yttrande den 19 oktober 1928 anfört, bland annat, följande:

Då av överstelöjtnant Lindahls skrivelse synes framgå, att lanterninens över rökluckorna luftöppningar för en jämförelsevis rimlig kostnad kunna givas samma areal som rökluckorna, får jag, då detta ur säkerhetssynpunkt är av stor betydelse, tillstyrka detsamma till utförande.

Jag anser emellertid, att icke allenast ifrågavarande anordning utan jämväl de av byggnadsstyrelsen föreslagna trenne fönsteröppningarna böra komma till utförande.

Visserligen har jag tidigare förklarat mig vara tillfredsställd med anordnandet enbart av de i överståthållarämbetets resolution av den 15 juni 1927 nämnda fönsteröppningarna, men då av verkställda utredningar synes framgå, att båda dessa anordningar kunna vidtagas för rimliga kostnader, får jag med hänsyn till betydelsen ur säkerhetssynpunkt för såväl åskådare som själva byggnaden på det kraftigaste förorda vidtagandet av de *båda* anordningarna. Härvidlag kan jag även stödja mig på en nyligen i Madrid inträffad brand å en teater, vars scenhus saknade rökavlopp.

Hade effektivt sådant funnits, torde med viss grad av sannolikhet olyckan åtminstone icke fått den omfattning, som nu som bekant blev fallet.

Då en olycka av sådan omfattning som vid detta tillfälle kan inträffa i en stad med modernt brandväsen, torde vara uppenbart, att alla åtgärder, som kunna vidtagas för att i görligaste mån förhindra en dylik olycka också böra komma till utförande.

Styrelsen för kungl. teatern har anfört:

Styrelsen instämmer i brandchefens förslag och yttrande under framhållande på det kraftigaste att åtgärder vidtagas, så snart ske kan, för att åstadkomma de effektivaste säkerhetsanordningar mot eldfara inom operabyggnaden.

Genom överstelöjtnant Lindahls utredning synes framgå att kostnaderna för ifrågavarande arbeten för att vinna ännu större trygghet mot eldfara inom kungl. operans byggnad kunna väsentligt nedbringas, vilket förhållande synes böra kunna påskynda arbetets utförande.

Styrelsen framhåller även att, enligt styrelsens förmenande, den allra viktigaste åtgärden torde vara, att, så snart sig göra låter, det ifrågasatta automatiska brandalarmsystemet inom scenens olika lokaler införes, vilket skall vara förbundet med stadens brandtelefonnät.

Det är av desto större vikt att med snaraste vidtaga anordningar till ytterligare skydd mot eldfara inom operabyggnaden, som statsmakterna beslutat att upphöra med den brandförsäkring som förut under många år varit gällande för samma byggnad. Skulle inom denna eldfarliga inrättning en eldsvåda utbryta, som ödelägger helt eller delvis fastigheten, uppstår därigenom för staten en högst betydande ekonomisk förlust. Men icke nog därmed. Den personal, uppgående till omkring 350 personer, vilka äro beroende av operans verksamhet, skulle vid en sådan kalamitet kunna göra anspråk på att få understöd av staten tills operan efter återuppbyggnandet ånyo kunde börja sin verksamhet. Visserligen har styrelsen enligt bestämmelserna i § 44 av det för kungl. teatern gällande reglementet av

den 23 april 1926 rättighet att, därest till följd av brand, explosion eller andra liknande orsaker, teaterverksamheten måste upphöra för längre tid än en månad, uppsäga de med personalen upprättade avtal att genast efter uppsägningen upphöra. Men det torde kunna ifrågasättas, huruvida ej staten måste träda emellan och lämna understöd och hjälp åt de sålunda arbetslösa, som under en längre eller kortare tid varit anställda vid den av staten till huvudsaklig del understödda institutionen.

Överståthållarämbetet har därefter i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 november 1928 anfört, bland annat:

Det måste enligt överståthållarämbetets uppfattning vara av allra högsta vikt, att brandskyddet å kungl. teatern snarast möjligt göres så effektivt, att skada av eld i görligaste mån förekommes. Då den ifrågasatta förändringen av lanterninen över scenen otvivelaktigt skulle medföra betydligt förbättrat rökavlopp från scenen, samt arbetskostnaden icke synes hög, anser överståthållarämbetet, att berörda förändringsarbete bör komma till utförande samtidigt med de åtgärder, som omförmälas i överståthållarämbetets åberopade resolution den 15 juni 1927.

Som styrelsen för kungl. teatern emellertid genom dess ovan omförmälda skrivelse den 28 november 1927 till Kungl. Maj:t hänskjutit frågan om anvisande av medel till utförande av de åtgärder inom teatern, som innefattas i överståthållarämbetets resolution den 15 juni 1927, har överståthållarämbetet icke ansett sig böra lämna teaterstyrelsen föreskrift om vidtagande av nu ifrågavarande förändring utav lanterninen över scenen, utan överståthållarämbetet hemställer, att Kungl. Maj:t i samband med behandling av teaterstyrelsens nyssberörda skrivelse täcktes taga under överbäggande jämväl vad överståthållarämbetet här anfört.

Slutligen har byggnadsstyrelsen den 27 december 1928 avgivit yttrande i det genom Lindahls nyssnämnda skrivelse uppkomna ärendet. Byggnadsstyrelsen har då anfört:

Byggnadsstyrelsen får framhålla, att även en mindre höjning av lanterninen än den av Lindahl föreslagna skulle, enligt vad på platsen verkställda prov givit vid handen, inverka i hög grad menligt för byggnadens exteriör, sedd exempelvis från platsen framför slottet, Skeppsbron, södra Blasieholms hamnen och platsen framför f. d. Arvfurstens palats. Den nuvarande lanterninhöjden synes vara väl avpassad i förhållande till byggnaden i övrigt och bör med hänsyn till byggnadens utseende bibehållas. Byggnadsstyrelsen finner sig alltså icke kunna tillstyrka utförandet av den föreslagna höjningen av lanterninen.

Med hänsyn till vad brandchefen i sitt den 19 oktober 1928 avgivna yttrande anfört, har byggnadsstyrelsen emellertid låtit verkställa en utredning rörande möjligheten att på annat sätt åstadkomma en ökning av arean å rököppningarna, så att densamma komme att motsvara rökluckornas area, och har i anslutning härtill ett förslag utarbetats. Detta förslag innebär att takfoten på lanterninhuvuven utdrages och lanterninens sidor ökas så att jalousiegaller med större genomgångsyta kunna inpassas. Då vidgningen av lanterninen kan begränsas till omkring 1 meter på varje sida samt takfoten kommer att något sänkas, torde en dylik anordning ur utseendesynpunkt icke behöva medföra någon olägenhet, varför styrelsen finner sig kunna tillstyrka anordningens vidtagande. Ehuru de gamla gallren i stor utsträck-

ning kunna komma till användning vid ombyggnaden, kommer densamma att draga en kostnad av 5,000 kronor. Slutligen får byggnadsstyrelsen ånyo framhålla angelägenheten av att de av överståthållarämbetet genom resolution den 15 juni 1927 föreskrivna brandsäkerhetsanordningarna med det snaraste komma till utförande och därvid i första hand det automatiska brandalarmsystemet.

För närmare kännedom om det av byggnadsstyrelsen omnämnda förslaget anhåller jag att få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Dramatiska  
teaterns  
byggnad.

Enligt kontrakt den 14 december 1907 mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt dramatiska teaterns aktiebolag, å andra sidan, skall det yttre underhållet av dramatiska teaterns byggnad bestridas av Kungl. Maj:t och kronan genom överintendentensämbetet (numera byggnadsstyrelsen).

Genom överståthållarämbetets resolution den 15 juni 1927 förelades styrelsen för dramatiska teatern att snarast möjligt och i varje fall före utgången av år 1930 vidtaga följande åtgärder till skydd mot eldfara inom teatern:

1. De å ömse sidor om skyddsridån befintliga väggarna av plåtbeklädd rabitz skola förstärkas mot elds inverkan i så måtto, att mellan plåt och vägg befintligt tomrum fylles med värmeisolerande material av lämplig beskaffenhet.

2. De oskyddade järnkonsolerna till skyddsridåns gejder skola brandsäkert inklädas.

3. Skyddsridån skall å den mot scenen vettande sidan förse med vattenridå, utförd i huvudsaklig överensstämmelse med brandchefens uti skrivelsen den 11 juni 1927 framställda förslag. Påsläppningskranar skola anordnas såväl utom som inom scenens omslutningsmurar.

Enligt brandchefens anvisning skola inom salongshuset å första radens sidor anordnas två brandposter, vilka skola vara försedda med slangar och strålrör. Slangarna med tillhörande strålrör skola på lämpligt sätt upphängas invid brandposterna i fråga.

4. Vidkommande de i skyddsridåns gejder befintliga vattenslangarna skall sådan anordning vidtagas, att vatten kan påsläppas slangarna först sedan skyddsridån helt nedfirats.

5. Över scenen varande rökluckor skola enligt brandchefens anvisning förse med anordningar för automatiskt öppnande.

6. Efter samråd med brandchefen skall scenområdet förse med automatiskt brandalarmsystem, vilket skall vara förbundet med stadens brandtelegrafnät.

Rörande de omständigheter, som föranledde denna resolution, ber jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Styrelsen för dramatiska teatern, som icke fann skäl föreligga att överklaga resolutionen, har i skrivelse den 16 november 1927 anfört:

Intet får enligt styrelsens förmenande eftersättas för åstadkommande av så effektivt brandskydd som möjligt. De arbeten, som enligt överståthållarämbetets resolution skola komma till utförande, torde näppeligen vara att

hänföra till sådana underhållsarbeten, om vilkas utförande bolaget enligt kontraktet av den 14 december 1907 har att draga försorg. Icke heller äro erforderliga medel för bolaget tillgängliga.

Med anmälan om detta förhållande har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte ej mindre uppdraga åt byggnadsstyrelsen att efter vederbörligen godkänt kostnadsförslag gå i författning om arbetenas utförande än även ställa härför erforderliga medel till förfogande.

Kungl. Maj:t inhämtade genom remiss byggnadsstyrelsens yttrande i ärendet. I skrivelse den 30 november 1927 anförde byggnadsstyrelsen, att den låtit upprätta en beräkning av kostnaderna för genomförandet av de föreskrivna åtgärderna, enligt vilken beräkning nämnda kostnader skulle komma att uppgå till 48,000 kronor.

Beträffande det detaljerade kostnadsförslaget tillåter jag mig hänvisa till handlingarna i ärendet.

Byggnadsstyrelsen anförde vidare:

Beträffande arbetenas utförande får byggnadsstyrelsen framhålla, att på grund av arbetenas art och omfattning desamma ej kunna verkställas under en pågående speltermin, utan måste arbetena förläggas till teaterns sommarferier eller tiden den 1 juni—15 augusti. Arbetena å själva scenområdet böra dock helst vara avslutade redan omkring den 1 augusti. Med hänsyn till den korta tid som sålunda årligen står till förfogande för arbetenas utförande, blir det nödvändigt att fördela arbetena på två år. Under det första året torde medhinnas arbeten för en kostnad av omkring 28,000 kronor, och skulle sålunda under det senare året arbeten utföras för den återstående delen av kostnadssumman eller 20,000 kronor. Här ifrågakomna arbeten äro av den art, att kostnaden härför icke skall bestridas av till styrelsens förfogande ställda medel för byggnader och reparationer. Byggnadsstyrelsen får vidare framhålla, att de föreskrivna åtgärderna kräva så omfattande förberedande utredningar, att det är nödvändigt, att styrelsen minst fyra månader på förhand erhåller besked om arbetenas igångsättande.

Byggnadsstyrelsen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte, med bifall till den av styrelsen för dramatiska teatern gjorda framställningen, ställa till byggnadsstyrelsens förfogande för här avsett ändamål ett belopp av 48,000 kronor, eventuellt fördelat på två år, på sätt nyss angivits.

Vid uppförandet av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ägnades otvivelaktigt all omsorg åt att åstadkomma det mest effektiva brandskydd inom byggnaderna, som då stod till buds. Såsom av det förut sagda framgår torde emellertid numera, sedan utvecklingen på området berett möjligheter till brandsäkerhetens höjande, anordningarna för brandskyddet inom byggnaderna lämna en del övrigt att önska. Det är uppenbarligen en plikt för dem, som hava att sörja för säkerheten på ifrågavarande område, att på allt sätt söka förebygga de olyckor och skador, som en eldsvåda inom någon av berörda byggnader skulle kunna förorsaka.

Departementschefen.



I överensstämmelse med beslut av 1927 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 8 A, punkten 61) äro själva byggnaderna icke brandförsäkrade, utan brandförsäkringen inskränker sig numera till den staten tillhöriga, i byggnaderna förvarade löseghenden. Häri synes mig ligga ett ytterligare skäl för vidtagande av de mest effektiva skyddsåtgärder. De erfarenheter, som gjordes vid svenska teaterns brand i juni 1925, föranledde brandchefen i Stockholm att påkalla sakkunniga undersökningar av byggnaderna. Sedan dessa undersökningar blivit verkställda och vad därvid förekommit kommunicerats byggnadsstyrelsen och respektive teaterstyrelser, utfärdades överståthållarämbetets förutnämnda resolutioner av den 15 juni 1927 med förelägganden för teaterstyrelserna att låta verkställa vissa arbeten, avseende ökat brandskydd inom respektive byggnad.

Jämlikt de med teaterstyrelserna gällande avtal är det Kungl. Maj:t och kronan, som svarar för byggnadernas yttre underhåll. Med hänsyn till de ifrågavarande arbetenas beskaffenhet torde de emellertid i sin helhet böra bekostas av Kungl. Maj:t och kronan. Kostnaderna hava inom byggnadsstyrelsen beräknats till 74,000 kronor för operabyggnaden och 48,000 kronor för dramatiska teaterns byggnad eller sammanlagt 122,000 kronor. Härtill skulle komma ett belopp av 5,000 kronor för ändring av operabyggnadens lanternin i syfte att åstadkomma bättre rökavlopp från scenhuset enligt byggnadsstyrelsens i dess yttrande av den 27 december 1928 omnämnda förslag. Denna anordning, som icke nämnes i det av överståthållarämbetet givna föreläggandet, synes mig välbetänkt och bör komma till utförande i samband med övriga nu ifrågavarande arbeten. I förenämnda belopp 74,000 kronor ingår även kostnaden för införande å scenområdet i operabyggnaden av automatiskt brandalarmsystem, förbundet med stadens brandtelegrafnät. Enligt vad jag inhämtat är sådant brandalarmsystem redan under sommaren 1929 genom teaterstyrelsens försorg utfört inom byggnaden. Då utgiften även härför lär böra stanna på Kungl. Maj:t och kronan, är nämnda förhållande icke ägnat att minska den beräknade kostnaden.

Då kostnaderna för här ifrågavarande ändamål sammanlagt alltså uppgående till 127,000 kronor, icke torde böra bestridas av lotterimedel, lär framställning böra göras till riksdagen om beviljande av erforderligt belopp. Arbetena torde böra fördelas på två år; enligt byggnadsstyrelsens beräkningar skulle på första året komma 44,000 kronor för operabyggnaden och 28,000 kronor för dramatiska teaterns byggnad eller tillhopa 72,000 kronor. För budgetåret 1930/1931 torde således sistnämnda belopp böra ställas till byggnadsstyrelsens förfogande ävensom uppdrag lämnas byggnadsstyrelsen att gå i författning om arbetenas utförande. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för brandskyddsanordningar i operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen framlagda förslag bevilja ett be-



lopp av 127,000 kronor och därav för budgetåret 1930/1931  
anvisa ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 72,000: —

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem-  
ställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt  
förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid  
detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

*Gustaf Ödmann.*

---

